

Rüştü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

Türkiye'de iş dünyasının "derin gündemi"

Ülkemizde yarı iletken teknolojileri konusunda hiçbir şey yapılmıyor denemez. Önemli bazı girişimler var, ama etkili sonuçlar alınmış değil. Özellikle de korumacılık eğilimlerinin artmasıyla birlikte yarı iletken teknolojileri alanında rekabetin daha da kızışacağını dikkate alarak, bu önemli sorunu ülke gündeminde yerine koymalıyız.

Yazının başlığındaki "derin gündem" ifadesini maksadını aşan bir anlatım olarak değerlendirenler olacaktır. Yazıdaki başlığı zihnimde netleştiren The Wall Street Journal'ın 2 Temmuz günü Chuin-Wei Yap imzalı haber analizi oldu. Haber analizde "Gelecek yıl Çin 260 milyar dolarlık çip ithal edecek. Çin'in petrol için ödediği bedelin yüzde 60'dan fazlasına denk gelen bir bedel. Çin'deki yöneticiler 2025 yılına kadar çip üretiminin yüzde 40'ını yerli yapmayı istiyor" deniyordu.

Çin'in kendi çiplerini üretmek için 150 milyar dolar fon ayırdığı da haber analizde yer alıyordu. Analiz, silikon devreler üretilmesinin küresel pazarda yüzde 67.6'sını Tayvan, yüzde 9.4'ünü ABD, yüzde 8.9'unu Güney Kore, yüzde 6.8'ini Çin, yüzde 2.9'unu İsrail, geri kalan yüzde 4.9'unu da diğer ülke şirketlerinin gerçekleştirdiğini de paylaşıyordu.

Akıllı telefonlar, akıllı ve bağlantılı ürünler yaygınlaştıkça, "yarı iletken teknoloji ürünleri" kullandığımız araç-gereçler de yaygınlaşıyor; araç-gereçlerin fonksiyonları önemli ölçüde yarı iletken teknoloji donanımlarına bağımlı hale geliyor.

Trump'ın başlattığı ticaret savaşlarının derinleşme olasılığı bir hayli yüksek. Ticaret savaşlarının odağında da "yarı iletken teknolojisi ürünleri" var. Qualcomm, Broadccom, Huawi, ZTE şirketlerinin her hareketi ülke yöneticilerinin de medya mensuplarının da ilgisini çekiyor. Daha net anlatımla küresel iletişimde kullanılan ekipman üreticisi Huawei, Ericsson, Nokia, ZTE, Cisco, NEC, Accenture, Juniper, Amdocs, IBM,Ciena, Samsung, Fujitsu, Oraccle gibi şirketler petrol şirketlerinden daha çok ilgi menzilinde.

San Diego kökenli Qualcomm şirketini 117 milyar dolara Broadcom'un satın almasıyla iyici su yüzüne çıkan teknoloji-odaklı "milli güvenlik" söylemi "korumacı politikaların da gerekçesini" oluşturuyor. Qualcomm'un ürettiği ileri bilgisayar çiplerinin akıllı telefonlar, mobil eletişimin kalbini oluşturan 5G sistemi, şebeke sensörleri, otonom araçlar, akıllı güç şebekeleri ve imalat sistemlerini köklü biçimde değiştirdiğini biliyoruz. Ayrıca bu teknolojilerin askeri araç gereçler nedeniyle milli güvenlik bağlamı da ulus-devlet reflekslerini yönlendirici etkiler yapıyor. Sivil kullanım bağlamını dikkate aldığımızda şirket sistemleri, ağırlığı gittikçe artan kentsel sistemler, kritik alt yapıların gözetim ve denetimi, insan-eşya bağlantıları, güvenlik, sağlık gibi yaşamın derinliklerine dokunan her şey yarı iletken teknolojilerinin potansiyellerinden etkileniyor.

Siyasi irade, bürokrasi, özel kesim ve sivil inisiyatiflerin katılımıyla ortaya konacak bir "durum tespiti", geleceğe dönük performansı belirleyecek olan örgütlenme ihtiyacını da tanımlamamıza, ilişki kurmamıza, işbirlikleri gerçekleştirerek ilerlememize yardımcı olur.

STK'lar gündemi belirlemeli

"Yerli ve milli üretim" dendiğinde, kavramların bileşen ve bağlamlarını da yerli yerine koymak gerekir. İnsanoğlu çıplak gücüyle yapamadığını, aklını kullanarak bulduğu araç ve metotlarla yapar. Uygarlığın bugün ulaştığı düzeyde, kullanılan araçlar da iş yapma tarzları da önemli ölçüde yarı iletken teknoloji ürünleri tarafından belirlenir.

Ülkemizde yarı iletken teknolojileri konusunda hiçbir şey yapılmıyor denemez. Önemli bazı girişimler var, ama etkili sonuçlar alınmış değil. Özellikle de korumacılık eğilimlerinin artmasıyla birlikte yarı iletken teknolojileri alanında rekabetin daha da kızışacağını dikkate alarak, bu önemli sorunu ülke gündeminde yerine koymalıyız.

Ülkemiz yarı iletken teknolojilerinin hepsini üretebilir mi? Teknolojinin ulaştığı düzey ve ülkemizin olanaklarını dikkate alırsak, her şey üretilmeli mi?

Baktığımız yere göre soruların yanıtları farklılaşır. Kuşkusuz her şeyi üretmeye kalkmak anlamlı ve değerli olmayabilir. Anlamlı olan, ülkemizin koşulları ve dünya içindeki yeri dikkate alınarak bir "yarı iletken teknoloji üretimi ve satın alınması stratejisinin" belirlemesidir.

Savunma sanayi yetkilileri, kamuoyuna açık toplantılarda, ülkemizin yarı iletken teknolojileri üretme politikalarının olgunlaştığına ilişkin sinyaller veriyor. Kuşkusuz savunma sanayi yarı iletken teknolojileri geliştirmenin kalbi…

Savunma sanayi ya da akademik çevrelerde yapılan çalışmaların reel yaşamın derinliklerine sinmesi için yeni bir kitlesel iletişim ve toplumsal angajmanın önemli olduğunu düşünüyoruz.

Ülkemizin önde gelen STK yönetimlerinin "yarı iletken teknolojileri stratejisine" sahip çıkması, siyasi iradenin ve bürokrasinin de işini kolaylaştırır; yelkenine rüzgar doldurur.

İnovasyon ve Endüstri 4.0 alanlarında olduğu gibi "yarı iletken teknolojisi" alanında da STK'ların sahiplenmesi, konunun toplumsallaşmasına katkılarını artırmaları temel sorumluluklarıdır.

Derin gündemin çerçevesi

İş dünyasının yarı iletken teknolojisinde ülkemizin konumunu gündeminin ilk sıralarına alması gerekiyor. Bu konuda atılması gereken ilk adım, sorunun sadece ilgili dar çerçevelerde kalmasına göz yummamaktır. "Yarı iletken teknolojisinde dünyanın neresinde olduğumuzu" sorgulayarak, abartmadan ve küçümsemeden bir "nesnel durum tespiti" yapılması önemli.

Daha önce yapılmış çalışmalar, kamunun ve özel kesimin attığı adımlar, kamu-özel kesim işbirliklerinin geldiği aşamaların neler olduğunu toplum çoğunluğunun bilmesi, benimsemesi önemli bir güç oluşturur. Siyasi irade, bürokrasi, özel kesim ve sivil inisiyatiflerin katılımıyla ortaya konacak bir "durum tespiti", geleceğe dönük performansı belirleyecek olan örgütlenme ihtiyacını da tanımlamamıza, ilişki kurmamıza, işbirlikleri gerçekleştirerek ilerlememize yardımcı olur.

Yarı iletken teknolojilerinde bugünkü durumumuz ile gelecekteki konumumu net olarak tanımlamak için "olanak ve kısıtlarımızın" ne olduğunu da netleştirmemiz de gerekir. Eksikliklerimizle yüzleşmek, sağlıklı gelecek yaratmanın itici gücü olacaktır. Murat Bardakçı'nın bir köşe yazısında belirttiği gibi, "Millet olarak yenilgilerimizden bahsetmeyi pek sevmeyiz, hattâ hiç hoşlanmaz, nefret ederiz. Bu yüzden sadece zaferlerimizi ve başarılarımızı kutlayıp mağlubiyetlerimiz ile tarihimizin karanlık sayfalarını hatırlamak adetimiz değildir" eğiliminin tuzaklarından uzak durmalıyız. Ne olmadığımızı bilir, ne olmamız gerektiğini tanımlarsak, güçlerimizi daha verimli yönlendirebiliriz.

Ülkemiz her alanda "fikir söyleme" bakımından "üretken", ama metot geliştirme bakımından "kısırdır" dersek abartmış olur muyuz?

Yarı iletken teknolojileri konusu neyi, nerede, nasıl yapacağımızı, geri bildirim döngülerini nasıl işleteceğimizi de somutlaştıran metotlarıyla birlikte ele alınırsa ciddi bir atılım yapılabilir. Özel kesim sivil inisiyatif yönetimleri fikirlerin uygulamaya dönüştürülmesi ve performansın güçlendirilmesi için yetki, sorumluluk, planlama, gözetim-denetim ve ince ayarlarla ilerlemenin yol ve yöntemlerini de tasarlamalı ve ortak platformlar önermelidir ki yaratmak istenen sonuçlara doğru ilerlenebilsin.

Sistemli sorgulama

Yarı iletken teknoloji üretiminde konumumuzu belirlerken, önerilerde "ödünsüz gözetim ve denetim mekanizmaları kurma ve işler hale getirme" konusunu da kapsamlı biçimde ele alınmalı. Anadolu'da insanlar sosyal mesafelerini ayarlarken, "adını koyalım da çağırmak kolay olsun" ilkesine uyarlar. Yapılacak işte kimin ne yapacağı, hangi zaman aralığında yapacağı, gözetim ve denetim yetkilerinin kimlerde olacağı, geri bildirim döngüsünün nasıl işletileceği, yatırımın teknik boyutu, know-how içeriği, yetişkin insan bulma sorunu, girdi temini gibi sorunlar diğer kritik bileşenler kadar önemlidir.

Ülkemizin iş dünyası, derin gündemini oluşturan "yarı iletken teknolojileri üretimi ve satın alma stratejisi" konusunda atılan her adımın belli aralıklarla açık ortamlarda sorgulanması talebinde de ısrarlı olmalıdır.

İş dünyamızın örgütlerini yönetenlerin, proje-odaklı talep geliştirme, proje-fizibilitelerini bütün yönleriyle kamuoyuna açık tutma, milli hedefleri günlük politik kaygıların ötesine taşıma konusunda sorumlulukları artıyor.

İçtenlikle soruyorum: Yarı iletken teknolojilerinin üretilmesi ve gereçlerinin satın alınması stratejisini netleştirmemiş bir ülkenin yerli ve milli bir gelecek yaratması mümkün müdür? Herkes kendi içine yolculuk yaparak sorunun yanıtını vermeli, ona göre de davranışlarını ayarlamalıdır…